

การพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่าง
ยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

The Development of Community Enterprise Management in Dhonburi District for
Enhancing the Strength of Sustainable Community Economy Based on
The Philosophy of Sufficiency Economy

สมจินตนา จิรายุกุล¹

วินัยธร วิชัยดิษฐ์¹

วรรณภา โพธิ์ผลิ¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาระบบการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) พัฒนาระบบการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการตลาดของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วม 3) จัดการความรู้กระบวนการผลิตและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนต้นแบบเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมกรณีศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 1 คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนมบดิน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตะเพียนฉลุยหลายวิถีชีวิตวัตถุประสงค์ที่ 2 คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเจียรระโนพลอยและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตะเพียนฉลุยหลายวิถีชีวิตและวัตถุประสงค์ที่ 3 คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมของจิวเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัย พบว่าการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีองค์ความรู้ภูมิปัญญา มีคุณค่าความเชื่อด้านศาสนาและวิถีวัฒนธรรม มีเครือข่ายทางสังคม การดำเนินชีวิตเรียบง่ายยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาระบบการเรียนรู้ในการบริหารจัดการที่ดีของวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิต กลุ่มขนมบดินและกลุ่มปลาตะเพียนฉลุยหลายวิถีชีวิตได้พัฒนาเทคนิคการผลิตและการตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงามยิ่งขึ้น โดยได้บรรจุผลิตภัณฑ์ในบรรจุภัณฑ์ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้ และได้พัฒนาการทำบัญชีอย่างมีระบบและต่อเนื่อง เพิ่มช่องทางการจำหน่ายผ่านสื่อออนไลน์และทายาททางธุรกิจได้ร่วมพัฒนาและสืบทอดกิจการของกลุ่ม การพัฒนาระบบการเรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์ สร้างจุดเด่น ทัศนศิลป์อัตลักษณ์ สื่อสารเรื่องราว คุณค่าทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ลงในตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ของสินค้า ผลการวิจัยพัฒนาระบบการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการตลาดของวิสาหกิจชุมชน พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนใช้โซเชียลมีเดีย เฟสบุ๊ก แฟนเพจ และไลน์ ในการติดต่อสื่อสาร สร้างภาพลักษณ์ความเชื่อมั่นแก่ลูกค้า ผลการจัดการความรู้กระบวนการผลิตและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนต้นแบบพบว่าศูนย์ฝึกอาชีพหัตถกรรมของจิวมีการผลิตอยู่บนหลักการสำคัญ คือ มุ่งเน้นคุณภาพ บูรณาการและสร้างสรรค์ สร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม

¹ อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผลการวิจัยการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เชื่อมโยงกับทฤษฎีใหม่ 3 ชั้น คือ การพึ่งตนเอง การพึ่งพาร่วมมือกัน และการร่วมมือกับภายนอกชุมชนโดยมีแนวปฏิบัติตนระดับครอบครัว และระดับชุมชน ข้อเสนอการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยภาครัฐ จัดพื้นที่ของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวและขายสินค้า การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในสื่อต่างๆ การจัดฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง และการสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่

คำสำคัญ การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน, เศรษฐกิจชุมชน, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The objectives of this research were 1) to develop the learning process of good management and product design of community enterprise in Dhonburi District by community participation according to Sufficiency Economy, 2) to develop the learning process of using information technology for marketing promotion of community enterprise in Dhonburi District by community participation 3) to manage knowledge based of the production process and management of production process and administration of community enterprise model in Dhonburi District.. The sample of this study consisted of 3 groups, which were 1) Bo-din Folk Cake Community Enterprise and Palm Leafed-Fishshaped Ornament Community Enterprise, according to the objective 1, 2) Dhonburi Gems and Jewelry Community and Palm Leafed-Fishshaped Ornament Community Enterprise, according to the objective 2, and 3) Small Craft Community Enterprise, according to the objective 3. The participatory action research was employed for this study.

As the result of this research, it was found out that the management of community enterprise were local wisdom, value and belief of religion and culture style, social network, and simple living in sufficient economy. The development of learning process in good management was found that for the production the Bo-din Folk Cake and Palm Leafed-Fishshaped Ornament Community Enterprise had developed their products by decoration the image of their product in many new designs. Both groups had kept their account books of income and expense systematically and continuously. For marketing, the sale channels had been increased by online media and their business descendants joined together in development and descending the business. The development of learning process of product design had developed and designed the package and symbol, creative visual arts and identities for product, communication on the story, value of culture and lifestyle in the brand symbol and packaging of the product. The development of learning process of using information technology for marketing promotion of community enterprise found that

information technology was used, social media including facebook, fanpage, and line to build the image of the community enterprise in order to increase customer's confidence. Knowledge management of the production process and management of production process and administration of community enterprise model found that the production of Vocational Training Center of Small Craft Community Enterprise emphasized the quality of integration and creativity, networking and participation. The result of developing community enterprise based on the philosophy of sufficiency economy by self reliance, participation and involvement and coordination with other groups in person, household and social level. The proposal to enhance community enterprise for sustainable development were the promotion by the government organization for cultural tourism and sale community enterprise products in local area, informing the community enterprise products in many channels of media, training continuously and promoting new generation of the community enterprise' enterpreneurship.

Keyword The Development of Community Enterprise, Community Economy, The Philosophy of Sufficiency Economy.

บทนำ

ในปัจจุบันการพัฒนาการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนที่ทำให้ชุมชนเกิด “พลังการเรียนรู้” และระบบความรู้ที่มีการบูรณาการโดยนำความรู้สมัยใหม่กับความรู้ที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ให้เกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยให้การศึกษามีส่วนช่วยเหลือช่วยแก้ปัญหา เพื่อให้ความรู้กลายเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจ (knowledge - driven economy) หรือเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based economy) วิสาหกิจชุมชนในฐานะของเศรษฐกิจชุมชนที่มีความสำคัญที่จะต้องหนุนเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาความยากจนของ ประชาชนและสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้มีความยั่งยืน เพราะเป็นการส่งเสริม ให้ชุมชนรู้จักใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทำให้สามารถพึ่งพาตนเองในระยะยาวได้อย่างมั่นคง กลุ่มงานพัฒนาวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร (เชิงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังข์รัตน์, 2556: 1) ได้อธิบายความหมายของ วิสาหกิจชุมชนไว้ว่า วิสาหกิจชุมชน (SMCE หรือ small and micro community enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรืออื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคล ในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน

เขตธนบุรีเป็นเขตหนึ่งในกรุงเทพมหานครอยู่ในกลุ่มเขตอนุรักษเมืองเก่า แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 7 แขวงได้แก่ แขวงวัดกัลยาณ์ แขวงศิริบุญชัย แขวงบางยี่เรือ แขวงตลาดพลู แขวงบุคคโล แขวงสำเหร่ และแขวงดาวคะนอง เขตธนบุรีมีประวัติศาสตร์ชุมชนมาอย่างยาวนาน เป็นแหล่งรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์

ชาวบ้านมากมาย มีการรวมกลุ่มประดิษฐ์สินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีความปราณีตงดงาม เป็นมรดกทางวัฒนธรรมหลากหลายสาขา อาทิเช่น สาขาศิลปกรรม ด้านหัตถกรรม ได้แก่ หัตถกรรมของจิว ปลายตะเพียนฉลุ ปลายไทย สาขาศิลปกรรม ด้านงานประดิษฐ์ ได้แก่ งานประดิษฐ์จากผ้าใยบัว หมู่ออมสิน สาขาคหกรรม ได้แก่ ขนมห้างกุ๊กจีน ขนมหบดิน เป็นต้นการรวมกลุ่มประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์สินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวมีทั้งในรูปแบบของกลุ่มแม่บ้านและวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนและไม่ได้จดทะเบียน

ประเทศไทยมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนอยู่เป็นจำนวนมาก โดยในกรุงเทพมหานครมีวิสาหกิจชุมชนแบ่งออกตามกลุ่มบริการ ได้แก่ ร้านค้าชุมชน ออมทรัพย์ชุมชน ท้องเที่ยว สุขภาพและบริการอื่น ๆ จำนวนทั้งสิ้น 41 แห่งโดยวิสาหกิจบางแห่งยังดำเนินงานอยู่ บางแห่งก็ปิดตัวไป จากการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของกรมส่งเสริมการเกษตร ข้อมูล ปี 2556 พบว่า จำนวนวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียน มีจำนวน 72,956 แห่ง ได้รับการประเมินศักยภาพ 46,698 แห่ง ได้รับการประเมินในระดับดี เพียงร้อยละ 32.45 ระดับปานกลาง ร้อยละ 50.45 และระดับปรับปรุงร้อยละ 17.10 และข้อมูลจากการศึกษาวิจัยที่ทำการศึกษาสถาปัตยกรรมและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับวิสาหกิจชุมชน (งพผล พรหมสาขา ณ สกลนครและอุทิศ สังขรัตน์, 2556: 56) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนไม่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านบัญชีและการเงินปัญหาด้านการผลิตปัญหาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และปัญหาด้านทุนการผลิตซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาในการบริหารจัดการ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้าให้ความช่วยเหลือแก่วิสาหกิจชุมชนเพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ และจากการที่คณะผู้วิจัยในฐานะบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จึงได้จัดทำการศึกษาวิจัยนี้ขึ้นเพื่อพัฒนาให้การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเขตนนบุรี ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยเสริมสร้างให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีการดำเนินงานตามหลักเหตุผล ความพอประมาณ มีความรู้และคุณธรรม ซึ่งส่งผลดีต่อสังคมในภาพรวมของชุมชนเขตนนบุรีด้วย และจากการที่ผู้วิจัยได้ทราบปัญหาและความต้องการเบื้องต้นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จึงเห็นว่าการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมการตลาดของวิสาหกิจชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการโดยผ่านกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ มีการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนที่ดี บรรลุเป้าหมาย สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน รวมทั้งการจัดการความรู้กระบวนการผลิตและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนต้นแบบเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ลูกหลาน ผลจากการวิจัยนี้จะส่งผลดีและมีประโยชน์โดยตรงทั้งในระดับบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น สถาบันการศึกษารวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติได้นำไปใช้พัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนให้มีความก้าวหน้าต่อไปด้วย

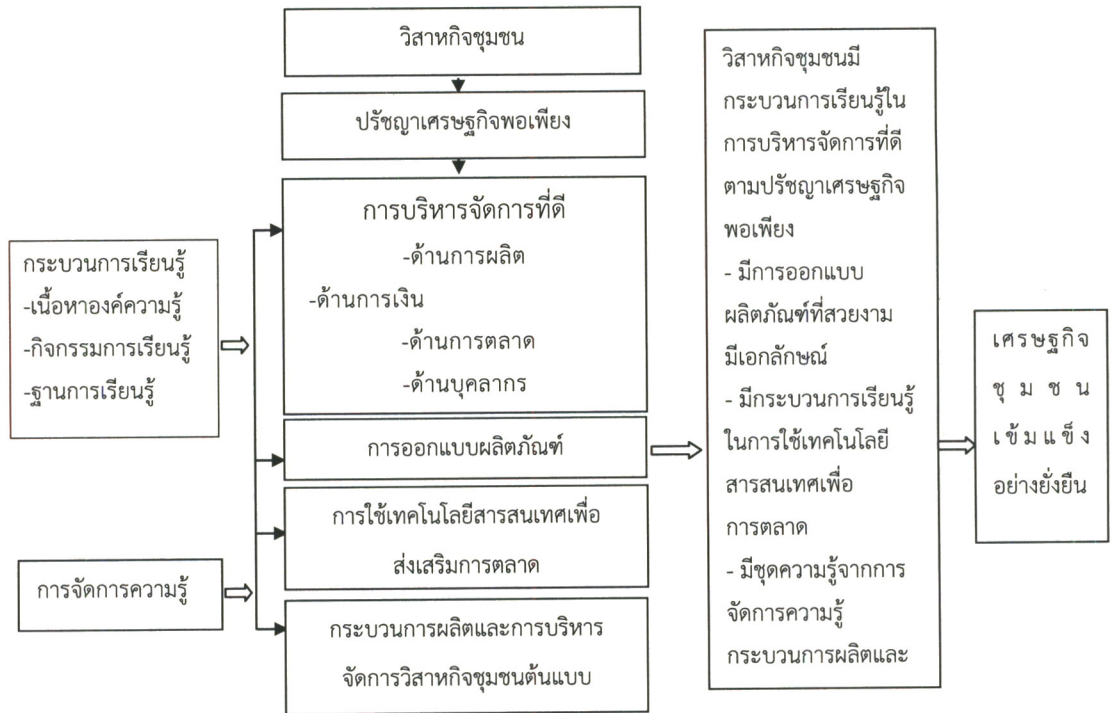
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน เขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการตลาดของวิสาหกิจชุมชน เขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วม
3. เพื่อจัดการความรู้กระบวนการผลิตและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนต้นแบบเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วม

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้โดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้แก่วิสาหกิจชุมชนโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีซึ่งประกอบด้วย ด้านการผลิต การเงิน การตลาด และบุคลากร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการตลาด และการจัดการความรู้กระบวนการผลิตและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ จากผลการพัฒนาผ่านกระบวนการดังกล่าวส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการที่ดีตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สวยงามมีเอกลักษณ์ มีกระบวนการเรียนรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการตลาด และได้ชุดความรู้จากการจัดการความรู้กระบวนการผลิตและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ การที่วิสาหกิจชุมชนได้รับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีความเข้มแข็งตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน สรุปได้ดังกรอบแนวคิดของการวิจัยตามแผนภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นงานวิจัยชุดแผนงานโครงการวิจัยที่สรุปประมวลผลเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนา จากผลของงานวิจัยย่อย จำนวน 3 เรื่อง ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยชุดโครงการตามลำดับดังนี้

งานวิจัยย่อยเรื่องที่ 1 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

งานวิจัยย่อยเรื่องที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมการตลาดของวิสาหกิจชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม

งานวิจัยย่อยเรื่องที่ 3 การจัดการความรู้กระบวนการผลิตและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนต้นแบบเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วม

ระเบียบวิธีวิจัย ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นการวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) รวมทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เข้าด้วยกัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตธนบุรีที่จดทะเบียน จำนวน 13 กลุ่มได้แก่ 1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมผ้าไหมชุมชนวัดศิริธรรม 2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มรวมใจรวมพลัง (ดอกไม้ผ้าใยบัว) 3) วิสาหกิจชุมชนบ้านขนมบดิน 4) วิสาหกิจชุมชนโป่งประดิษฐ์สมุนไพร 5) วิสาหกิจชุมชนสินธกร (น้ำมั่งคุด) 6) วิสาหกิจชุมชนกรุงธน 7) วิสาหกิจชุมชนศิลปกรรมของจิว 8) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเจียรไนพลอยอัญมณี 9) วิสาหกิจชุมชนตลาดสินค้าเกษตรอุตสาหกรรม 10) วิสาหกิจชุมชนปลาตะเพียนฉลุไทยลายวิจิตร 11) วิสาหกิจชุมชนกล่องและผลิตภัณฑ์จากผ้า 12) วิสาหกิจชุมชนมนตรีหัตถกรรมและ 13) เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนสหพันธ์พัฒนาเกษตรและอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดเกณฑ์การเลือกจากปัจจัยความพร้อมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ความคงอยู่ และความสมัครใจในการเข้าร่วมโครงการ ได้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาในแต่ละวัตถุประสงค์ จำแนกได้ดังนี้

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 1 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนมบดิน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตะเพียนฉลุไทยลายวิจิตร

2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการตลาดของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วม ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเจียรไนพลอยอัญมณี และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตะเพียนฉลุไทยลายวิจิตร

3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 3 การจัดการความรู้กระบวนการผลิตและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนต้นแบบเขตธนบุรี โดยชุมชนมีส่วนร่วม คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมของจิว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้างใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำ ประธานกลุ่ม และสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไป ข้อมูลพื้นฐานความเป็นมาและสภาพและปัญหาการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งการศึกษาเอกสารเพิ่มเติมจากหนังสือ เว็บไซต์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การสังเกต โดยใช้แบบสังเกตสภาพโดยทั่วไปและการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3. การจัดโครงการศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยจัดศึกษาดูงานโครงการสวนพระองค์สวนจิตรลดา รับฟังการบรรยายจากวิทยากรของสำนักพระราชวังในการดำเนินโครงการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีผู้แทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นักวิจัย และผู้ช่วยวิจัยร่วมโครงการ

4. ดำเนินการพัฒนาการดำเนินงานตามโครงการวิจัยย่อย โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการบริหารจัดการที่ดี การออกแบบผลิตภัณฑ์ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการตลาด และการจัดการความรู้การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ และถอดบทเรียน รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วม

โครงการศึกษาดูงานและการติดตามผลการนำความรู้จากการอบรมเชิงปฏิบัติไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินงาน

5. การจัดประชุมอภิปรายกลุ่ม (focus group discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิจัยและผู้เกี่ยวข้อง จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน และเสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ตามอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ศึกษา รวบรวมข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดที่ได้จากการอภิปรายในการประชุม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลด้านการบริหารจัดการและการออกแบบผลิตภัณฑ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนมบดิน จำนวน 7 คน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตะเพียนฉลุไทยลายวิจิตร จำนวน 13 คน รวมจำนวน 20 คน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการตลาดเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเจียรไนพลอยและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตะเพียนฉลุไทยลายวิจิตร รวม 12 คน ส่วนการจัดการความรู้วิสาหกิจชุมชนต้นแบบกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมของจิว สัมภาษณ์เชิงลึกและถอดองค์ความรู้จากผู้ทรงภูมิปัญญาหัตถกรรมของจิว 2 คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือการวิจัยที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การศึกษาสภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีศึกษาจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตามประเด็นที่ค้นพบและการสังเกต โดยวิธีการเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) สรุปผลการวิเคราะห์จำแนกเป็นหมวดหมู่เพื่อมุ่งตอบตามประเด็นคำถามนำมาสรุปเป็นประเด็นหลักที่สำคัญและเขียนบรรยายสรุปเป็นความเรียง

2. การพัฒนาการดำเนินงานโดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการบริหารจัดการที่ดี การออกแบบผลิตภัณฑ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการตลาด ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำเสนอข้อมูลการดำเนินงานและถอดบทเรียนผลการดำเนินงาน

3. ข้อมูลที่ได้จากการประชุมอภิปรายกลุ่ม สรุปสะท้อนความคิดผลการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน และแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) สรุปวิเคราะห์ประเด็นที่สำคัญและบรรยายสรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาดูงานการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการวิเคราะห์ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม โดยชุมชนมีส่วนร่วมและดำเนินตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ผลสำเร็จของโครงการ จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยและการจัดประชุมอภิปราย

กลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และคณะผู้วิจัยร่วมสรุปสะท้อนความคิด สามารถสรุปผลความสำเร็จของการพัฒนาได้ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ศึกษาดูงานโครงการส่วนพระองค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้ฟังบรรยายแนวความคิดการดำเนินงานของโครงการส่วนพระองค์ทั้งในเชิงที่ไม่ใช่ธุรกิจและในเชิงกึ่งธุรกิจ ทำให้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้แบบอย่างการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แนวคิดในการดำเนินธุรกิจอย่างมีภูมิคุ้มกัน มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีความรู้คู่คุณธรรม การใช้ทรัพยากรที่มีในชุมชนอย่างคุ้มค่า การประดิษฐ์ชิ้นงานที่มีความปราณีต จากวัสดุต่าง ๆ ตัวอย่างงานประดิษฐ์ของโครงการ เช่น การประดิษฐ์ชิ้นงานโดยวัสดุกระดาษสา การหล่อเทียน การแกะสลัก และการผลิตขนมอบและน้ำผลไม้ของโครงการ เป็นต้น ซึ่งเป็นแบบอย่างให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้มีความน่าสนใจ สวยงามและมีความคุ้มค่า ส่งเสริมให้การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามลำดับขั้นของเศรษฐกิจชุมชนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนซึ่งเชื่อมโยงกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีการพัฒนาตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงตามขั้นตอนทฤษฎีใหม่ 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 พึ่งตนเอง คือ พอเพียงในระดับครอบครัวสมดุลพอดี พออยู่ พอกินเน้นผลิตให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนสามารถเลี้ยงตัวเองได้มีชีวิตที่ประหยัด จากการศึกษาและการพัฒนาพบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 4 กลุ่ม มีการพึ่งตนเองในการผลิต โดยใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ การดำรงอยู่มีวิถีชีวิตอย่างพอเพียง การผลิตชิ้นงานเน้นความปราณีตสวยงาม การลงทุนไม่เกินตัว ไม่เป็นหนี้สิน และสามารถพึ่งตนเองได้

ขั้นที่ 2 พึ่งพากันร่วมมือกัน คือ พอเพียงในระดับชุมชนซึ่งวิสาหกิจชุมชนทั้ง 4 กลุ่ม มีการรวมกลุ่มกันในพื้นที่เพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจร่วมมือในการพัฒนาการผลิตสินค้า เช่น กลุ่มขนมบดินพึ่งพากันในกลุ่มมุสลิมในพื้นที่ กลุ่มเจียรนะในพลอยมีการรวมกลุ่มกัน ประมาณ 10 ครัวเรือนในซอยตากสิน 15 เขตธนบุรี ร่วมกันผลิตชิ้นงานเจียรนะในพลอย มีการตลาดร่วมกันในการรับคำสั่งซื้อการออกแสดงสินค้า เป็นต้นทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น มีการดูแลสุขภาพการศึกษา สังคม และสิ่งแวดล้อม มีการทำงานร่วมกันในครัวเรือนและชุมชน ร่วมปรึกษาหารือ ร่วมแก้ปัญหาทำให้คนในชุมชนรู้จักการให้และการรับ

ขั้นที่ 3 ร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ภายนอกชุมชน คือ พอเพียงในระดับประเทศ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการรวมกลุ่มและร่วมมือกับองค์กรภายนอก เช่น โครงการ OTOP และโครงการของรัฐบาลผ่านสำนักงานเขตธนบุรี มีการออกแสดงสินค้ากับสโมสรโรตารีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตะเพียนฉลุไทยสายวิจิตร รวมทั้งการจัดแสดงในงานประชุมระดับนานาชาติ และมีปริมาณการผลิตมากขึ้นสามารถป้อนออกสู่ตลาด เป็นการร่วมมือที่เป็นพันธมิตรกับเอกชนและภาครัฐบาล

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนกำหนดความเป็นอยู่อย่างพอประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงใหลในวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด ยึดทางสายกลางในการดำรงชีวิต เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นพื้นฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิต ส่งผลให้สามารถใช้หลักการพึ่งตนเอง โดยยึดหลักสำคัญ จากผลการศึกษา พบว่า

1. ด้านจิตใจ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ศึกษาทั้ง 4 กลุ่ม ได้ผลิตชิ้นงานที่มีความประณีตร่วมกัน มีใจรักงานศิลปะ งานสร้างสรรค์ เหมือนกัน เช่น งานหัตถกรรมของจิว งานเจียรไนพลอย เป็นต้น ทำให้มีสมาชิกทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตใจดีและสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและกลุ่มมีความก้าวหน้า โดยเอื้ออาทร ประนีประนอม และเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

2. ด้านสังคม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เขตธนบุรีที่ศึกษาแต่ละชุมชน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นอิสระ อยู่บนพื้นฐานของเมตตาธรรม มีการแบ่งปันความรู้ การผลิตชิ้นงานเพื่อให้ส่งสินค้าได้ทันตามคำสั่งซื้อ โดยมีกลุ่มสมาชิกในชุมชนมาร่วมกันในการผลิตเป็นเครือข่าย เช่น กลุ่มปลาตะเพียนฉลุไทยลายวิจิตรมีเครือข่ายผลิตร่วมกับกลุ่มชุมชนที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการผลิตปลาตะเพียนร่วมกัน เป็นต้น

3. ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และอนุรักษ์พร้อมหาทางเพิ่มคุณค่า โดยยึดอยู่บนหลักของความยั่งยืน สินค้าที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตใช้วัสดุธรรมชาติ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การใช้สีจากธรรมชาติ เช่น ปลาตะเพียนทำจากใบลาน และผ้าไหม เป็นต้น

4. ด้านเทคโนโลยี ในการวิจัยนี้โครงการวิจัยย่อยได้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 4 กลุ่ม เพื่อใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมการตลาดสมัยใหม่ โดยเลือกใช้เฉพาะสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการ สภาพแวดล้อมและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

5. ด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนจากการวิจัยนี้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ยึดหลักความพออยู่ พอกิน พอใช้ โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ทำให้การดำเนินธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คิดหารายได้เพิ่มในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป หลีกเลี่ยงการก่อหนี้ และมีความพอประมาณ

ดังนั้นการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของสมาชิกในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว และระดับชุมชน ทำให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ จากโครงการวิจัยย่อยมีดังนี้

1.1 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการที่ดี

จากผลการวิจัยย่อยในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งประกอบด้วย ด้านการผลิต ด้านการเงิน ด้านการตลาด และด้านบุคลากร ซึ่งใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 3 ขั้นตอน สร้างองค์ความรู้โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้ที่เหมาะสม ประกอบด้วย

1. ขั้นการวางแผน (plan) โดยการวางแผนการพัฒนาร่วมกันระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและนักวิจัย ดังนี้ 1) วิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนก่อนการเข้าร่วมโครงการวิจัย 2) ร่วมวางแผนกำหนดแนวทางการพัฒนา 3) สรุปจัดทำรายละเอียดกำหนดการพัฒนา เช่น การศึกษาดูงาน การอบรมเชิงปฏิบัติการในเรื่องการบริหารจัดการที่ดีที่ต้องการ

2. ขั้นการปฏิบัติการและสังเกตผล (act and observe) มีการจัดศึกษาดูงานและจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้และฝึกปฏิบัติแก่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยฝึกปฏิบัติจริงในการบริหารจัดการ ครอบคลุมทั้งด้านการเงิน ด้านการตลาด การผลิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพัฒนาบุคลากร โดยให้ทายาทรุ่นใหม่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเข้าร่วมรับการพัฒนาและส่งเสริมต่อยอดในการนำเสนอและแสดงผลงาน เพื่อสืบทอดการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่อไป ทำให้เกิดความยั่งยืนของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนอย่างแท้จริง

3. ขั้นสะท้อนความคิด (reflect) มีการจัดประชุมอภิปรายกลุ่มเพื่อสะท้อนความคิดผลการพัฒนาและแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการทั้ง 4 ด้านโดยเชิญผู้ประกอบการ ผู้นำกลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะผู้วิจัย เพื่ออภิปรายสรุปสะท้อนความคิดการพัฒนาที่ได้รับการส่งเสริมและการพัฒนาต่อไปให้นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์

จากผลการวิจัยย่อยมีการวางแผนวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้การออกแบบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ ปฏิบัติการพัฒนาออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสัญลักษณ์ สร้างจุดเด่น ทศนศิลป์ อัตลักษณ์สำหรับสินค้าการสื่อสารเรื่องราว ความเป็นมา คุณค่าทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ลงในตราสัญลักษณ์ และบรรจุภัณฑ์ของสินค้าขนมบดินและปลาตะเพียนฉลุไทยลายวิจิตรส่งผลให้สินค้าของทั้งสองกลุ่มได้รับการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ทั้งตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ใหม่ที่สวยงาม นำไปบรรจุสินค้าและวางจำหน่ายทำให้ยอดขายสูงขึ้น ส่งผลต่อรายได้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

1.3. ผลการการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการตลาดของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วม

จากผลการวิจัยย่อยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการตลาดให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเจียระไนพลอยอัญมณีเขตธนบุรี และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตะเพียนฉลุไทยลายวิจิตร ส่งผลต่อการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้มีการขายสินค้าผ่านสื่อออนไลน์สมัยใหม่ ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความทันสมัย ทันยุคการสื่อสารแบบดิจิทัล สร้างความเข้มแข็งให้กับวิสาหกิจชุมชน มีการใช้สื่อสารสนเทศ ได้แก่

1. การสร้างหน้าแฟนเพจ (Fan เฟสบุ๊ก page) ในเว็บไซต์เพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่มโดยมีการระบุข้อความเพื่อการประชาสัมพันธ์ตัวสินค้าว่าเป็นสินค้าจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จากผู้ชำนาญของวิสาหกิจชุมชนธนบุรีพร้อมมีการให้หมายเลขโทรศัพท์เพื่อเพิ่มช่องทางการติดต่อ นอกจากนี้ในแฟนเพจมีการนำรูปสินค้าที่ทางกลุ่มได้ทำการออกแบบและทำสินค้าลงในแฟนเพจเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สินค้าด้วย

2. การใช้โปรแกรมไลน์ (Line) เพื่อการติดต่อสื่อสารระหว่างลูกค้าเกี่ยวกับรายละเอียดของสินค้า การส่งตัวอย่างงานที่ต้องการ การต่อราคา และอื่น ๆ นอกจากนี้ยังใช้เพื่อการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในกลุ่มเพื่อการสั่งผลิตสินค้าต่าง ๆ เช่น การส่งแบบสินค้าที่ลูกค้าต้องการ รวมถึงใช้เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม เช่น การออกร้านแสดงสินค้าในงานแสดงสินค้าต่าง ๆ

3. การสร้างร้านค้าเพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าผ่านโปรแกรมไลน์ช็อป (Lineshop) ซึ่งใช้เป็นพื้นที่เพื่อการประชาสัมพันธ์สินค้าต่าง ๆ ให้แก่ลูกค้า โดยหากลูกค้าสนใจจะใช้วิธีการติดต่อสื่อสารผ่านโปรแกรมไลน์ต่อไป

จากผลการวิจัยย่อยการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการตลาดดังกล่าวส่งผลให้มีลูกค้าสนใจเข้ามาสั่งซื้อสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมียอดการสั่งซื้อสินค้ามากขึ้น เพิ่มรายได้และเป็นการขายที่ลดต้นทุนจากการตั้งขายหน้าร้าน ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับยุคปัจจุบันอีกด้วย

1.4. ผลการจัดการความรู้วิสาหกิจชุมชนต้นแบบ

ผลการจัดการความรู้กระบวนการผลิตและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนต้นแบบวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอาชีพหัตถกรรมของจิว จากงานวิจัยย่อยพบว่าองค์ความรู้ที่ได้จากการจัดการความรู้ ประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการ (management) ของศูนย์ฝึกอาชีพหัตถกรรมของจิว ตามหลักการแนวคิดของ POSDCoRB ด้านกระบวนการผลิต (production process) การแปรเปลี่ยนสภาพ (transformation) การแปรเปลี่ยนหรือแปรสภาพจากวัตถุดิบสู่สินค้าหรือผลผลิต (product) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (community participations) และนอกจากนี้ผลการจัดการความรู้ได้เน้นกิจกรรมงานสารสนเทศการจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์และวีดิทัศน์ที่เหมาะสมและมีประโยชน์ในการใช้เป็นคู่มือในการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไปด้วย

จากผลการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ่านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทั้งด้านองค์ความรู้ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้ โดยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งชุมชนและนักวิจัยมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติการและการสังเกตผล การสะท้อนความคิด ในประเด็นหลักของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางการตลาดสมัยใหม่ ซึ่งองค์ความรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้อยู่ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งมีการจัดการความรู้ของชุมชนต้นแบบเพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้กับวงการวิชาการและบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการดำเนินงานที่อยู่ภายใต้ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน และมีความรู้คู่กับคุณธรรมด้วย จากการได้ศึกษาเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เป็นหลักในการดำเนินงาน ส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแลเศรษฐกิจของชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนด้วย

2. ข้อเสนอแนะทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากผลการประชุมอภิปรายกลุ่ม สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

2.1. การส่งเสริมจากภาครัฐในการจัดแสดงสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ให้มากขึ้น อาทิเช่น การส่งเสริมของสำนักงานเขตธนบุรี ในการจัดพื้นที่ของชุมชนที่เป็นที่ตั้งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการชมการสาธิตสินค้าหัตถกรรมต่าง ๆ การขายสินค้าโดยตรงของสมาชิกกลุ่ม เช่นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเจียรไนพลอยอัญมณีที่ตั้งอยู่ในซอยตากสิน 15 สมาชิกกลุ่มจะจัดทำเครื่องประดับในบ้านของตนเองซึ่งอยู่รวมกัน ประมาณ 10 ครัวเรือน ซึ่งถ้ารัฐบาล โดยสำนักงานเขตธนบุรี

จัดพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งประดิษฐ์เครื่องประดับ ให้นักท่องเที่ยวได้ชมการประดิษฐ์ เจียรระโนพลอย อัญมณี จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความชำนาญและสั่งทำสินค้าโดยตรงกับผู้ผลิต และร่วมกันออกแบบลวดลายที่ตรงกับความต้องการของลูกค้า โดยราคาไม่แพงเนื่องจากจัดทำและสั่งซื้อโดยตรงกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนมบดินที่ตั้งอยู่ในชุมชนมีสยิตสวนพลู รัฐบาลโดยสำนักงานเขตธนบุรีควรร่วมส่งเสริมพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่นธนบุรี โดยมีการชิมอาหารพื้นเมืองของชุมชนอิสลามในพื้นที่ ชมมัสยิดที่สวยงาม วิถีพหุวัฒนธรรมทั้งศาสนาอิสลาม พุทธ และฮินดู อยู่ร่วมกันในพื้นที่และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนมบดินที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ สามารถสร้างรายได้จากการที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนต่าง ๆ จะช่วยให้เศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่มีความเข้มแข็งยั่งยืนอย่างแท้จริง

2.2. การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนผ่านสื่อต่าง ๆ ให้มากขึ้น การจัดแสดงสินค้าที่ภาครัฐหรือเอกชนจัดขึ้น ส่วนใหญ่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ผ่านการคัดเลือกเพียงกลุ่มหรือสองกลุ่มที่มีโอกาสได้แสดงผลงานในงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ซึ่งภาครัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ ควรให้โอกาสกับวิสาหกิจชุมชนทุกแห่ง ได้มีโอกาสแสดงผลผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า บางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังไม่มีโอกาสได้ร่วมงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ที่ภาครัฐหรือเอกชนจัดขึ้นเลย

2.3. การจัดอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง จากการประชุมอภิปรายกลุ่มพบว่าองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในด้านต่าง ๆ มีประโยชน์ในการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างยิ่ง แต่การพัฒนาที่ไม่ต่อเนื่อง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มอย่างยั่งยืน เช่นการให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่อายุมาก การเรียนรู้ช้าและไม่มีการทำอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยในการพัฒนาที่ต่อยอดองค์ความรู้อยู่เสมออย่างต่อเนื่อง จึงจะทำให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง

2.4. การร่วมพัฒนาผู้สืบทอดการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนรุ่นใหม่ การพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้เกิดความยั่งยืนได้นั้น ต้องร่วมกันสร้างทายาททางธุรกิจรุ่นใหม่มาสืบทอด ซึ่งปัจจุบันมีน้อย ภาครัฐควรมีมาตรการส่งเสริมให้มีผู้ประกอบการรุ่นใหม่เข้ามาร่วมดำเนินการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้มากขึ้น ทดแทนคนรุ่นเก่าที่มีอายุมาก และส่วนใหญ่มีปัญหาทั้งในด้านสุขภาพ การทำงานและขาดองค์ความรู้สมัยใหม่มาต่อยอดการผลิตและการตลาด การสร้างทายาททางธุรกิจยุคใหม่จะช่วยให้การพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

1. การพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากการดำเนินการพัฒนาโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ศึกษาดูงานโครงการส่วนพระองค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจได้แบบอย่างการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แนวคิดในการดำเนินธุรกิจอย่างมีภูมิคุ้มกัน มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีความรู้คู่คุณธรรม การใช้ทรัพยากรที่มีในชุมชนอย่างคุ้มค่า ส่งเสริมให้การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งตรงตามหลักการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 การส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนอยู่ในวิถีของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบทรัพยากร หรือ ภูมิปัญญาของชุมชนมาใช้ให้เหมาะสมกับกิจการวิสาหกิจชุมชนและสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับขบวนการผลิตและการบริหารจัดการธุรกิจทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานบุคคล การบัญชี การจัดหาทุน หรือการตลาด ทั้งนี้ เพื่อให้กิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับปฐมภูมิมีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้

นอกจากนี้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรี เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดการพัฒนาที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน ตรงกับแนวคิดของ เสรี พงศ์พิศ (2550: 66-69) ที่กล่าวถึงความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คนในสังคมในความหมายของการถ่ายทอดวิชาความรู้ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง หรือที่เรียกว่าการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม และการผลิตสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดจากองค์ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่การพัฒนาความเข้มแข็งให้ชุมชนอย่างยั่งยืนและต่อเนื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในชุมชนจึงต้องอาศัยความร่วมมือของทุกส่วนในสังคม ทั้งการสนับสนุนของนโยบายภาครัฐการร่วมสนับสนุนของบุคลากรภาครัฐการจัดระบบสนับสนุนในชุมชนรวมทั้ง การรวมพลังของทุกส่วนในสังคมการดำเนินเศรษฐกิจชุมชนจึงต้องตั้งอยู่บนฐานความรู้

การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมจะส่งผลทำให้เศรษฐกิจของชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของรังสรรค์ ปิติปัญญา (2542: 99-113) ได้อธิบายว่าธุรกิจชุมชนเป็นคนในชุมชน ร่วมกันเป็นเจ้าของ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบผลที่เกิดจากการดำเนินงานถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน การส่งเสริมธุรกิจชุมชนเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านเรียนรู้วิธีการจัดการธุรกิจการทำงานร่วมกันเพื่อตัวเองและเพื่อส่วนรวม การจัดการผลประโยชน์เพื่อพัฒนาชุมชน และปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสม เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากผลการวิจัย มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

2.1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 4 ด้าน คือ ด้านการผลิต ด้านการเงิน ด้านการตลาด และด้านบุคลากร พบว่า ด้านการผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีองค์ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา มีเทคนิคและสูตรเฉพาะ มีความปรารถนาของสินค้าที่ต้องใช้ทักษะความชำนาญในการผลิต สอดคล้องกับผลการวิจัยของนงเยาว์ อุทุมพร (2558: 46-47) ผลการศึกษาลงานหรือผลิตภัณฑ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือและมีความเก่าแก่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น ถ้าเป็นงานที่เป็นสาขากรรม เช่น อาหารส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่ทำกันมาตั้งแต่โบราณสืบทอดต่อ ๆ กันมา จนถึงยุคปัจจุบัน ส่วนสาขาศิลปกรรม หัตถกรรม ส่วนใหญ่ผลิตภัณฑ์จะเป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือในการผลิต มีความปรารถนา สวยงาม ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง

ส่วนสภาพการบริหารจัดการด้านการเงินนั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาทั้งสองกลุ่ม ขาดการวางแผนการเงิน การวิเคราะห์ต้นทุน การควบคุมเกี่ยวกับการเงิน และระบบบัญชี กลุ่มดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการและไม่เป็นระบบ ผู้นำกลุ่มจะเป็นเจ้าของเงินทุน และจัดการด้านการเงินของกลุ่มซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์ (2556: 54) พบว่า ปัญหาด้านบัญชีและการเงินของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา ผู้ประกอบการไม่มีระบบบัญชีที่ดี ทำให้ไม่สามารถคำนวณต้นทุนการผลิตที่แท้จริงได้ การตั้งราคาขายจึงเกิดจากการประมาณการ และการใช้ประสบการณ์ ส่วนการเงินเช่น การขาดกระแสเงินสด เพราะขายสินค้าเป็นเงินเชื่อ และการขาดเงินทุนเพื่อการขยายกิจการ และงานวิจัยของ กษมาพร พวงประยงค์ (2556: 113) แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเงินทุนสมาชิกวิสาหกิจมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก การจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านเงินทุนที่มากที่สุดคือการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับสมาชิกในกลุ่มอย่างเป็นธรรมและสอดคล้องกับมงคล จอมพันธ์(อ้างถึงใน กษมาพร พวงประยงค์ (2556: 113) ข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคณะกรรมการต้องจัดทำบัญชีแสดงฐานะทางการเงินของกลุ่มให้เป็นปัจจุบันให้สมาชิกทุกคนทราบและสมาชิกทุกคนต้องเห็นชอบในการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน

2.2. ผลการศึกษาสภาพการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจากผลการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่ได้มีการออกแบบภาพลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ที่สวยงาม และขาดการสื่อสารเรื่องราวความเป็นมาอันทรงคุณค่าของสินค้า ไม่มีตราสัญลักษณ์ ไม่มีเอกลักษณ์ของสินค้า ใช้บรรจุภัณฑ์เป็นกล่องหรือถุงพลาสติกใสเนื่องจากราคาถูก สอดคล้องกับผลการวิจัยของธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์ (2556: 54) ที่กล่าวว่า ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแถบลุ่มทะเลสาบสงขลาการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยหนึ่งที่สร้างความ ดึงดูดให้แก่ผู้บริโภคทั้งในส่วนของบรรจุภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ อย่างไรก็ตามวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่ม ทะเลสาบสงขลาจำนวนมากต่างก็ยอมรับว่า ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม รวมไปถึงบรรจุภัณฑ์ยังไม่ดีเท่าที่ควร ถึงแม้บางวิสาหกิจจะได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐเช่น มหาวิทยาลัยในพื้นที่เพื่อช่วยในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ แต่ก็ยังไม่สามารถสั่งผลิตบรรจุภัณฑ์ตามที่ต้องการได้ เพราะมีต้นทุนค่อนข้างสูง

3. ผลการจัดการความรู้กระบวนการผลิตและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มอาชีพหัตถกรรมของจิว จากงานวิจัย พบว่า ทำให้สามารถจัดเก็บองค์ความรู้ที่ได้จากการจัดการ

ความรู้เพื่อถ่ายทอดให้กับบุคคลทั่วไปทั้งในวงการศึกษาและในวงการของวิสาหกิจชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้ เพื่อเป็นต้นแบบในการดำเนินงานของกลุ่มให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับ กนกพร ฉิมพลี (2555: 309) ผลการศึกษาพบว่า เงื่อนไขที่ทำให้การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม เครื่องจักสานประสบความสำเร็จ มี 4 เงื่อนไขที่สำคัญ ได้แก่ 1) ความรู้ด้านการจัดการความรู้ 2) วัฒนธรรมองค์กร 3) ภาวะผู้นำและ 4) โครงสร้างพื้นฐาน รวมไปถึงข้อค้นพบที่สำคัญของการวิจัย คือ “การพึ่งตนเอง” ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตเครื่องจักสาน ซึ่งจากองค์ประกอบดังกล่าวนี้ นำไปสู่การพึ่งตนเองของกลุ่ม องค์กรชุมชนได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของรัฐทั้งในระดับพื้นที่และระดับรัฐบาลควรนำ แนวทางและวิธีการในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ให้มีการ ดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง ไปขยายผลสู่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อื่น ๆ เพื่อให้การดำเนินการธุรกิจในระดับชุมชนยังคงอยู่และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน มีการสร้างงาน สร้างอาชีพ เทคโนโลยีและมีผู้ประกอบการรุ่นใหม่

2. การส่งเสริมการตลาดด้วยวิธีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพิ่มขึ้นและควรมีการศึกษาเปรียบเทียบ วิธีการส่งเสริมการตลาดด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านอื่น ๆ นอกจากควรทำการศึกษาเปรียบเทียบถึง ประสิทธิภาพของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้

3. ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการผลิต คือ แรงงานฝีมือที่ใช้ในการผลิตที่นับวันมีจำนวน ลดน้อยลงดังนั้นภาครัฐหรือส่วนงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนการผลิตช่างฝีมือหัตถกรรมของจิวให้ เพียงพอและถือเป็นการอนุรักษ์หัตถกรรมของจิวให้คงอยู่สืบไปและควรให้ความสำคัญช่วยเหลือหาช่องทาง การจัดจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนทุกกลุ่ม เพื่อศึกษาปัญหา หาแนวทางในการพัฒนาสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทุกกลุ่ม

2. ควรมีการศึกษาวิจัยโดยขยายพื้นที่ไปสู่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ให้ ครอบคลุมความต้องการในการพัฒนาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3. ควรวิจัยและพัฒนาต่อยอดในการนำตราสัญลักษณ์สินค้า และบรรจุภัณฑ์ที่ได้จากการออกแบบนี้ ไปสู่การจดลิขสิทธิ์ และการสร้างแบรนด์สินค้าไปสู่ตลาดระดับชาติและนานาชาติต่อไป

4. เทคโนโลยีสารสนเทศมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจึงควรมีการอบรมให้ความรู้แก่ วิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง และควรวิจัยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ เพื่อการส่งเสริมการตลาดให้แก่ กลุ่มอื่นนอกเหนือจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

5.การวิจัยการจัดการความรู้วิสาหกิจชุมชนต้นแบบ ควรมีการศึกษาในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ที่ในวงกว้างมากขึ้น นอกเขตธนบุรี เพื่อให้มีความหลากหลายมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร ฉิมพลี. (2555). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม และการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กษมาพร พวงประยงค์. (2556). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์จังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. 5 (1): 113.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนครและอุทิศ สังข์รัตน์. (2556). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. สงขลา: ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นงเยาว์ อุทุมพร. (2558). การพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในเขตชุมชนเขตธนบุรี. วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรีรับใช้สังคม. 1 (1): 46-47.
- รังสรรค์ ปิติปัญญา. (2542). ศักยภาพของชุมชนในการทางธุรกิจชุมชนอุตสาหกรรม. *Applied Economics Journal*. 5 (2): 99-113.
- เสรี พงศ์พิศ. (2550). เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์.